

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.cedar.nl/pro](http://www.cedar.nl/pro)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@boomamsterdam.nl](mailto:info@boomamsterdam.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

er verschil is tussen de toeschouwer van buiten en de toeschouwer van binnen, én tussen persoonlijkheidsorganisaties. Als iemand niet voldoende kan mentaliseren doet het pijn, ook als er niemand kijkt. Ook de *bias* dat er meer vrouwen met hysterische symptomen bestaan, kwam aan de orde. Van Tilburg gaf aan dat het gelijkmatig verdeeld is maar dat er geen gevalsbeschrijvingen van hysterische mannen zijn. Hysterie lijkt springlevend gezien de wijze waarop de sprekers de luisteraars wisten te boeien. Er is door de jaren heen veel over hysterie nagedacht en vrij recent zijn ideeën aan de theorievorming en behandel mogelijkheden toegevoegd. Nog steeds lijkt het zinnig om onderscheid te maken tussen hysterische symptomen en meer in de persoonlijkheid verankerde hysterische problematiek. Door recente ontwikkelingen in de 'transference focussed psychotherapy' (TFP) en de 'mentalisation based treatment' (MBT) lijkt de therapeut technieken in handen te krijgen om ook de tweede groep een zinvolle therapie te bieden die beklijft.

Ad Boerwinkel sloot deze geslaagde dag af met de toevoeging dat de analytische blik en het willen begrijpen de gelaagdheid van de hysterische symptomen en de patiënt recht doet.

#### Literatuur

YAROM, N. (2005). *The matrix of hysteria — Psychoanalysis of the struggle between the sexes enacted in the body*. New York: Routledge.

## Een geslaagde verjaarspartij

Verslag van

Treurniet-symposium [Amsterdam, 21 september 2006]

JOS VAN MOSEL

Op een warme zomeravond die niks met de beginnende herfst te maken leek te hebben vond op 21 september 2006 het door de Nederlandse Psychoanalytische Groep (NPAG) georganiseerde symposium ter gelegenheid van de tachtigste verjaardag van Niek Treurniet plaats in de fraai gerestaureerde Eggertzaal van de Nieuwe Kerk in Amsterdam.

Zo'n zestig bezoekers, volgens mij allemaal collega-analytici, konden er mét Niek en zijn gezin genieten van de vier lezingen die te zijner ere werden gehouden.

Rob Wille, NPAG-voorzitter, heet de aanwezigen welkom. Hij schetst Treurniets ontwikkeling tot de nationaal en internationaal gewaardeerde en geliefde analyticus die hij is. Het 'sapere aude', de moed hebben om zelf te denken en te getuigen van de eigen inzichten, ook als dat betekent groten als bijvoorbeeld Kohut te weerspreken, combineert Treurniet met het vermogen om te verdragen níet te weten ('without memory or desire and no understanding yet') in de analytische setting. Als Wille een aantal belangrijke artikelen uit Treurniets werk memoreert, herkent menigeen in de zaal die als van grote betekenis voor de eigen ontwikkeling tot analyticus.

Vervolgens werden we zonder pauze viermaal een klein half uur toegesproken: een gewaagde, maar in zijn uitvoering goed geslaagde opzet van de avond.

Pieter Niers, opleidingsanalyticus bij het Nederlands Psychoanalytisch Genootschap en de NPAG, hield de eerste voordracht, *Omgaan met divergentie*. Hij hoopte met zijn lezing te illustreren, hoe Treurniet in staat

is geweest om open te staan voor de aanstekelijkheid van het nieuwe, zonder angst om de verworvenheden van het oude óf te verliezen, óf te zien als achterhaald. In die opzet slaagde hij door Treurniets bijdragen aan de theorie van de analyse en aan die van de techniek te beschouwen. Wat de theorie van de analyse betreft koos hij voor *Recente ontwikkelingen van het psychoanalytisch denken* uit 1984. Niers plaatste dit artikel in de toenmalige tijd en liet zien hoezeer het bijgedragen heeft aan het met elkaar verbinden van denkmodellen die elkaar tot dan toe leken uit te sluiten. Treurniets integratie van het toen nieuwe object-relatiedenken met de klassieke theorie en zijn verbinding van het preoedipale met het oedipale maakten het mogelijk om een generatie analytici te bevrijden uit verlammende óf-óf-manieren van denken, bijvoorbeeld op het gebied van indicatiestelling. Wat de techniek betreft, noemde Niers als belangrijkste bijdrage van Treurniet zijn uitwerking van het begrip 'achtergrondmoeder'. Deze 'woordloze onmiddellijkheid' van het contact tussen analyticus en analysant, 'direct, non-verbaal en non-bewust', vormt zowel de bestaansvoorwaarde voor de interacties tussen beiden als ook een belangrijke vorm van onbewuste communicatie.

Na deze poging Treurniet te plaatsen in het internationale psychoanalytische perspectief, plaatste Dirk Vlietstra, analyticus bij de NPAG, met zijn lezing *De betekenis van Niek Treurniet voor de psychoanalyse* de jarige in het Nederlandse landschap. Hij ging in op zijn persoonlijke ervaringen met hem en op zijn bijdragen aan het begrip van het narcisme, zoals in het bijzonder het artikel 'Zur Einführung des Narzißmus', 75 jaar later uit 1990. Vlietstra noemde onder meer het door Treurniet in zijn praktijk vaak gehanteerde begrip 'innerlijk universum'. Door de persoonlijke noot en de levendige voorbeelden uit praktijkkamer en dagelijks leven werd zijn lezing een succes. Eveneens vanuit langjarige persoonlijke ervaring sprak Regina van Gelderen, analytica

bij de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse, over Treurniets rol als opleider en supervisor. Ze nam als ijkpunt voor haar ervaringen het in dit gezelschap welbekende artikel van David Tuckett *Does anything go? Towards a framework for the more transparent assessment of psychoanalytic competence* uit 2005. Aan de hand van het begrip 'ageren' lichtte ze toe hoe de analyticus zich moet kunnen laten meevoeren in de enscenering van de analysant zonder die voortijdig met (schijn)begrijpen te onderbreken. In zijn werkwijze geeft Treurniet gestalte aan het vermogen te verdragen wat nog niet te weten valt. Van Gelderen gaf met een uitgewerkt praktijkvoorbeeld aan, hoe deze grondhouding in de analytische situatie vorm kan krijgen.

De vierde en laatste lezing werd gegeven door Douwe Jongbloed, opleidingsanalyticus bij de NPAG en had als titel *Liefde in de analytische relatie*. In een doortimmerd betoog dat uitnodigt tot herlezing, analyseerde spreker de herkomst van het begrip 'neutraliteit'. Hij stelde zich ten doel een aantal hardnekkige misverstanden over de rol van dit begrip in Freuds werk weg te nemen. Zo blijkt Freud het begrip 'neutraliteit' helemaal niet te gebruiken: over misverstanden gesproken. Wat wél bedoeld wordt met 'Indifferent' (de oorspronkelijke term die Freud gebruikt) werkte Jongbloed uit tot het idee dat de analyticus altijd deelneemt aan de analytische relatie en er tegelijk niet aan deelneemt. Hij gaf een expliciete plaats aan de liefde in de analytische relatie. Zonder liefde kan geen relatie bestaan en hij gebruikte de term 'analytische liefdesrelatie' waar de analyticus tegelijk wél en niet aan deelneemt. Vervolgens ging hij in op Treurniet — langdurig lid van de ethische commissie van de IPA — die in zijn artikel *On an ethic of psychoanalytic technique* uit 1997 uiteenzet hoe juist de liefde in de analytische relatie onder meer maakt dat aan de subjectiviteit van de analyticus de juiste plaats moet worden toegekend. Ik citeer Jongbloeds vertaling van Treurniet: 'Analyse dient gepaard

te gaan met eerlijkheid tot onszelf en tot anderen, wat het hart is van de psychoanalytische praktijk, namelijk de systematische studie van zelfbedrog.»

Terecht sprak Jongbloed van een «monumentaal artikel» en hij liet ons zien, hoe waar het is dat we allen zo groot zijn als we zijn, omdat we staan op de schouders van reuzen als Treurniet.

Na afloop van de lezingen nam de jarige zelf het woord en bedankte sprekers en organisatoren van het symposium voor de «zorgvuldigheid, intelligentie en aandacht» die aan zijn verjaarscadeau waren besteed. Het zijn, denk ik, precies die eigenschappen die hij zelf heeft voorgeleefd. Wat doorklinkt in alle bijdragen van deze avond is de dankbaarheid die men voelt voor de hoogwaardige aandacht waarmee Treurniet de aanwezigen in de loop der jaren heeft tegemoetgetreden, als docent, (leer)analyticus,

supervisor, collega. De aanwezigen — van Groep, Vereniging en Genootschap — leken na afloop van de lezingen te genieten van deze gelegenheid om eensgezind te zijn in hun waardering hiervoor.

Samenvattingen van de lezingen van het symposium zullen gepubliceerd worden op de website van de NPAG ([www.npag.nl](http://www.npag.nl)).

#### Literatuur

- TREURNIET, N. (1984). Recente ontwikkelingen van het psychoanalytisch denken. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 10, 232-275.
- TREURNIET, N. (1990). «Zur Einführung des Narzißmus», 75 jaar later. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 16, 123-136.
- TREURNIET, N. (1997). On an ethic of psychoanalytic technique. *Psychoanalytic Quarterly*, 66, 596-627.
- TUCKETT, D. (2005). Does anything go? *International Journal of Psychoanalysis*, 86, 31-49.